TYGODNIK BBN

PRZEGLĄD INFORMACJI O BEZPIECZEŃSTWIE NARODOWYM WRAZ Z KOMENTARZEM

Numer 56
21-27 października 2011 r.

- Konferencja na temat strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej 3
- Szczyt Unii Europejskiej w Brukseli 4
- Perspektywy zaangażowania UE w Afryce Północnej – Libia i Tunezja 5
- Koniec amerykańskiej obecności w Iraku 6
- Podsumowanie działalności IX zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie 7
- Ćwiczenia zarządzania kryzysowego NATO – CMX 2011 8
- Oficjalna rezygnacja z użycia przemocy przez organizację ETA 10

BBN BIURO BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Kolegium redakcyjne: Zdzisław Lachowski (przewodniczący), Marek Ajnenkiel, Łukasz Kulesa, Krzysztof Liedel, Jarosław Padzik, Paweł Pietrzak

Redaktor naczelny: Zdzisław Lachowski
Redaktor prowadzący: Marek Ajnenkiel
Redaktorzy: Katarzyna Przybyła, Michał Grzelak

Komentarze opracowali:
Magdalena Adamczuk
Dominik Jankowski
Waldemar Kozicki
Przemysław Pacuła
Paweł Pietrzak
Albert Taras

Konferencja na temat strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej

24-25 października 2011 r. w Pałacu Prezydenckim odbyła się konferencja poświęcona nowelizacji Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa (ESB) pt. „Rethinking the European Security Strategy". Podczas otwarcia konferencji głos zabrał szef BBN Stanisław Koziej.
W czasie spotkania omówiono m.in. tożsamość i charakter polityki bezpieczeństwa Unii Europejskiej, zmiany, jakie zaszły w bliższym i dalszym otoczeniu Unii, jej stosunki ze strategicznymi partnerami, potencjał organizacji oraz zdolności operacyjne.

Konferencja została zorganizowana przez Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Fundację na rzecz Badań Strategicznych w Paryżu. Biuro Bezpieczeństwo Narodowego objęło konferencję swoim patronatem[1].

Wzmocnienie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony jest jednym z postulatów polskiej prezydencji w UE. W ocenie BBN, kluczowym elementem tego procesu powinna być aktualizacja Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa. Obowiązujący dokument z 2003 r. nie przystaje do rzeczywistości strategicznej, politycznej i ekonomicznej. Eksperci uczestniczący w spotkaniu potwierdzili tę diagnozę, wskazując jednocześnie, że ze względu na kryzys ekonomiczny sprawy bezpieczeństwa znalazły się na dalszym planie programów rządów państw Europy.

Kryzys libijski pokazał z jednej strony zdolność europejskich państw do działania w najbliższym sąsiedztwie UE, ale z drugiej – niewydolność struktur bezpieczeństwa Unii. Mimo że UE jest na drugim miejscu w świecie pod względem wydatków na obronność, potencjał militarny poszczególnych krajów jest ograniczony. Pociąga to za sobą konieczność bardziej racjonalnego wydatkowania środków przeznaczanych na obronność i wzmocnienia współpracy międzynarodowej w tym zakresie. Warto podkreślić, że wobec spodziewanego ograniczania wojskowej aktywności międzynarodowej USA i spadku znaczenia Europy w polityce amerykańskiej, wzmocnienie polityki bezpieczeństwa UE nie jest opcją, a koniecznością.

BBN proponuje, aby do aktualizacji ESB doprowadzić poprzez uruchomienie i przeprowadzenie strategicznego przeglądu polityki bezpieczeństwa UE, który mógłby zakończyć się opublikowaniem białej księgi polityki bezpieczeństwa i obrony UE. Strategiczny przegląd polityki bezpieczeństwa Unii mógłby zostać przeprowadzony na przykład przez „grupę mędrców", powołanych przez przewodniczącego Rady Europejskiej i wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa.

Szczyt Unii Europejskiej w Brukseli

27 października 2011 r. przywódcy państw strefy euro osiągnęli porozumienie z bankami w sprawie planu ratunkowego dla Grecji. Banki zgodziły się na redukcję greckiego długu o 100 mld euro. Zdecydowano również o zwiększeniu funduszu ratunkowego (*European Financial Stability Facility*, EFSF) z obecnych 440 mld euro do co najmniej 1 bln euro. Podczas szczytu zaakceptowano również plan reform Włoch przedstawiony przez premiera Silvio Berlusconiego, przewidujący m.in. podniesienie wieku emerytalnego do 67 lat[2].

Przed spotkaniem członków strefy euro odbyło się spotkanie przywódców wszystkich państw Unii Europejskiej. Ustalono na nim szczegóły porozumienia w sprawie dokapitalizowania banków w UE. Zgodnie z nim, do 30 czerwca 2012 r. główne banki europejskie będą musiały zwiększyć ilość i jakość kapitałów tak, aby ich wskaźnik płynności wynosił 9 proc. (obecnie jest to 5 proc.)[3].

W czasie unijnego szczytu, który odbył się 23 października, ustalono, że spotkania członków strefy euro odbywać się będą co najmniej dwa razy w roku. Jednocześnie, po apelach premierów Donalda Tuska i Davida Camerona przyjęto zasadę, że będą one poprzedzane szczytami Rady Europejskiej[4].

Ogłoszenie porozumienia bezpośrednio zaowocowało pozytywnymi reakcjami inwestorów na rynkach i stworzyło podstawę do odbudowy zaufania, a stąd ożywienia gospodarczego.

Działania podejmowane przez państwa strefy euro na rzecz ratowania wspólnej waluty oraz systemu bankowego mogą przynieść wymierne korzyści wszystkim państwom unijnym, w tym również i Polsce. Trwający obecnie kryzys ujawnia jednak pogłębiający się podział w ramach Unii na kraje należące do strefy euro i kraje pozostające poza nią. Utworzenie stanowiska „superkomisarza" do spraw euro może prowadzić do zinstytucjonalizowania współpracy w ramach unijnej „17" (grupy państw strefy euro), a to z kolei do powstania „unii w Unii", tj. jednolitego rynku państw posiadających wspólną walutę. W tej sytuacji niezwykle istotne wydaje się znalezienie rozwiązań, które prowadząc do większej integracji samej strefy euro nie szkodziłyby integracji całej wspólnoty.

Nadal otwarte pozostaje pytanie o gotowość państw UE do ponoszenia podobnych ciężarów w przypadku kłopotów finansowych państwa spoza strefy euro. Z kolei ustalona podczas niedzielnego szczytu Rady Europejskiej zasada, że szczyt państw strefy euro będzie poprzedzany szczytem Rady Europejskiej, jest próbą wypracowania platformy współpracy między krajami, które wprowadziły euro, a pozostałymi członkami wspólnoty.

Perspektywy zaangażowania UE w Afryce Północnej – Libia i Tunezja

23 października 2011 r. libijska Narodowa Rada Przejściowa (NRP) ogłosiła w Bengazi – mieście, które było zarzewiem buntu przeciw Muammarowi Kaddafiemu – całkowite wyzwolenie Libii[5]. Stojący na czele NRP Mustafa Abdel Dżalil oznajmił, że podstawą nowego libijskiego prawa będzie szariat[6].

24 października 2011 r. minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski, jako pierwszy zagraniczny polityk po ogłoszeniu wyzwolenia, złożył wizytę w Libii. Głównymi tematami rozmów były pomoc humanitarna, współpraca gospodarcza między oboma państwami oraz wyzwania transformacji demokratycznej stojące przed nowymi władzami. W czwartek, 27 października, Rada Bezpieczeństwa ONZ jednogłośnie uchwaliła zakończenie międzynarodowej operacji wojskowej w Libii[7].

Z kolei w Tunezji 23 października 2011 r. przeprowadzono wybory do Zgromadzenia Konstytucyjnego, które ma opracować i uchwalić nową ustawę zasadniczą[8]. Frekwencja w wyborach wyniosła 90 proc., a zwycięstwo w nich odniosło ugrupowanie Hizb an-Nahda (Partia Odrodzenia), określane jako umiarkowana partia islamistyczna[9].

Działania Europy w Afryce Północnej zdominują najbardziej zainteresowane regionem ze względów gospodarczych państwa członkowskie UE. Horyzont ambicji Unii ograniczają bowiem ramy zmodyfikowanej w maju 2011 r. Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Do jej głównych zasad należą: warunkowość oraz zasada politycznego i ekonomicznego wspierania państw, które wprowadzają więcej reform i stają się bardziej demokratyczne (*more for more*). Zasady te z trudem przystają do warunków kulturowo-politycznych Libii.

Wbrew początkowym zapowiedziom uruchomienia humanitarnej operacji wojskowej, UE pozostanie nieobecna w Afryce Północnej. Po pierwsze, zainteresowania misją EUFOR Libya nie wyraziły nowe władze w Trypolisie, po drugie, z odpowiednim wnioskiem nie zwróciła się do Brukseli ONZ (co było warunkiem rozpoczęcia operacji). Po trzecie, sytuacja humanitarna w Libii stosunkowo poprawiła się. Wątpliwe jest także, aby żandarmi lub policjanci państw UE stanowili liczący się wkład w zatwierdzoną 16 września 2011 r. przez RB ONZ misję UNSMIL.

Doświadczenie EUFOR Libya potwierdziło brak zdolności UE do współuczestnictwa w zarządzaniu kryzysowym u własnych granic. Tym pilniejsze wydaje się przyspieszenie prac nad propozycjami polskiej prezydencji dotyczącymi wzmocnienia Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony.

W stosunku do Tunezji, spokojny przebieg wyborów parlamentarnych oraz wysoka frekwencja z jednej strony, a zwycięstwo islamistów z drugiej, powinny zachęcić UE do wyjścia poza wspomniane ramy i intensyfikacji wsparcia procesów przemian. W tym kontekście obiecująca wydaje się propozycja ministra spraw zagranicznych R. Sikorskiego powołania do życia funduszu European Endowment for Democracy, poparta przez wysoką przedstawiciel UE Catherine Ashton.

Koniec amerykańskiej obecności w Iraku

21 października 2011 r. prezydent Stanów Zjednoczonych Barack Obama poinformował, że wszystkie amerykańskie wojska zostaną wycofane z Iraku do końca tego roku. Decyzja ta jest wynikiem fiaska rozmów amerykańsko-irackich w sprawie ewentualnego przedłużenia obecności części stacjonujących w tym kraju sił USA po 2011 r.[10].

Sekretarz stanu USA Hillary Clinton podkreśliła, że wycofanie wojsk z Iraku nie oznacza rezygnacji Stanów Zjednoczonych z obecności w regionie Zatoki Perskiej. Dodała również, że USA w dalszym ciągu będą utrzymywać stosunki wojskowe z Irakiem[11].

Fiasko negocjacji Waszyngtonu z Bagdadem w sprawie dalszej obecności sił amerykańskich w Iraku zostanie odczytane jako dowód osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych w regionie. Co prawda władze amerykańskie wciąż negocjują z rządem irackim warunki prowadzenia w tym kraju misji szkoleniowej, jednak niezależnie od wyników rozmów, USA zakończą obecność bojową w Iraku. Skutkiem tego może być przede wszystkim regionalny wzrost znaczenia Iranu.

Teheran, historyczny rywal Bagdadu, od kilku lat skutecznie umacnia swoje wpływy w Iraku. Likwidacja baz USA w tym państwie z pewnością sprzyjać będzie temu procesowi. Z drugiej strony należy spodziewać się, że inne państwa, w tym przede wszystkim Arabia Saudyjska oraz Turcja, będą (przy cichym wsparciu Waszyngtonu) starać się równoważyć wpływy irańskie. Jest prawdopodobne, że w konsekwencji Irak stanie się polem rozgrywek regionalnych, co może pogorszyć sytuację bezpieczeństwa w tym państwie, a w dalszej perspektywie – naruszyć kruchą stabilizację polityczną w Bagdadzie. Dodatkowym czynnikiem jest obecna sytuacja w Syrii. Ewentualny upadek reżimu Baszara al-Assada może ograniczyć wpływy irańskie w tym państwie. Możliwe więc, że Irak stanie się celem działań Teheranu rekompensujących „utratę” Syrii.

Podsumowanie działalności IX zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Afganistanie

25 października 2011 r. nastąpiło przekazanie dowodzenia Polskim Kontyngentem Wojskowym (PKW) w Afganistanie. Udział w operacji zakończyła IX zmiana PKW, dowodzona przez gen. bryg. Sławomira Wojciechowskiego, od którego obowiązki przejął gen. bryg. Piotr Błazeusz, dowodzący X zmianą kontyngentu, zredukowanego w porównaniu z poprzednim o 100 żołnierzy na teatrze działań i o 200 w odwodzie.

IX zmiana PKW, której trzon tworzyła 17. Wielkopolska Brygada Zmechanizowana (WBZ), liczyła do 2,6 tys. żołnierzy i pracowników wojska w Afganistanie oraz do 400 w odwodzie w Polsce. Działania kontyngentu skupiły się w trzech obszarach: bezpieczeństwie, rozwoju i samorządności. Polskie Siły Zadaniowe przez ostatnich 6 miesięcy wspólnie z batalionem USA, który działa pod polskim dowództwem, przeprowadziły 14 tys. różnego rodzaju operacji bojowych. W rezultacie tych działań przejęto 8,5 t materiałów do produkcji improwizowanych ładunków wybuchowych (IED), ponad 650 szt. rakiet, pocisków artyleryjskich i granatów oraz 75 tys. sztuk amunicji do różnych rodzajów broni. Żołnierze PKW wykryli i unieszkodliwili również 200 IED.

Poza działalnością bojową, polska część Zespołu Odbudowy Prowincji (PRT) do chwili przekazania obowiązków X zmianie zrealizowała 22 projekty za ponad 17 mln złotych, dotyczące budowy dróg, targowisk i elektrowni, budowy infrastruktury przeciwpowodziowej i budowy wysypiska śmieci, jak również projekty wspierające edukację i budowę społeczeństwa obywatelskiego.

Zasadniczym zadaniem PKW w zakresie umacniania bezpieczeństwa było szkolenie żołnierzy na potrzeby 3. Brygady 203 Korpusu Narodowej Armii Afgańskiej i funkcjonariuszy policji dla Narodowej Policji Afgańskiej. W proces ten zaangażowane są operacyjne zespoły doradczo-łącznikowe (OMLT) i operacyjne zespoły doradczo-łącznikowe do spraw policji (POMLT). W trakcie IX zmiany dwa kandaki (bataliony) 3. Brygady osiągnęły pełną gotowość do prowadzenia samodzielnych operacji bez wsparcia sił koalicyjnych. Afgańskie Siły Bezpieczeństwa (ASB) wykonały w ciągu ostatniego półrocza ponad 1,5 tys. indywidualnych zadań bojowych.

Sukcesy IX zmiany PKW zostały okupione stratami. W trakcie prowadzonych operacji życie straciło 4 polskich żołnierzy, a 128 żołnierzy i pracowników cywilnych zostało poszkodowanych.

Jednym z głównych – obok działań stabilizacyjnych – kierunków działania IX zmiany PKW Afganistan była działalność szkoleniowa. Koncentracja w tym obszarze jest wynikiem trwającego w Afganistanie procesu przekazywania odpowiedzialności za bezpieczeństwo władzom afgańskim. Zgodnie z ustaleniami szczytu NATO w Lizbonie z listopada 2010 r., ISAF przekażą odpowiedzialność za bezpieczeństwo Afganistanu jego władzom i odpowiednim służbom do końca 2014 r.

Sytuacja bezpieczeństwa w prowincji Ghazni w trakcie IX zmiany PKW utrzymywała się na stabilnym poziomie. Przy czym, wskutek intensywnej działalności szkoleniowej, widoczny był wzrost możliwości operacyjnych afgańskich sił – wojska i policji. Umocnienie tego pozytywnego trendu będzie głównym zadaniem kolejnej zmiany PKW.

W świetle trwającego procesu *transition*, dalsze zaangażowanie sił PKW w Afganistanie będzie coraz bardziej nakierowane na działalność szkoleniową. W wyniku uzgodnień między polskim Biurem Bezpieczeństwa Narodowego a przedstawicielami strony rządowej, w Ministerstwie Obrony Narodowej i Ministerstwie Spraw Zagranicznych opracowano dokument „Kierunki zaangażowania Polski w Afganistanie w latach 2011-2014", który został zaakceptowany przez prezesa Rady Ministrów. Dokument ten wskazuje kolejne fazy polskiego zaangażowania – od misji stabilizacyjno-szkoleniowej, poprzez szkoleniowo-stabilizacyjną do szkoleniowej. Fazy te odpowiadają toczącemu się procesowi *transition* w Afganistanie.

Podjęte dotychczas działania dyplomatyczne zaowocowały włączeniem miasta Ghazni do II transzy planu przekazania odpowiedzialności. Kolejne obszary prowincji Ghazni zostaną przekazane Afgańczykom w kolejnych transzach, tak aby ostatni polscy żołnierze opuścili Afganistan do końca 2014 r.

Ćwiczenia zarządzania kryzysowego NATO–CMX 2011

19-26 października 2011 r. przeprowadzone zostało doroczne sojusznicze ćwiczenie zarządzania kryzysowego NATO–CMX 2011, w którym uczestniczyli przedstawiciele najwyższych władz państwowych. Opracowany na potrzeby ćwiczenia scenariusz koncentrował się na wspólnych zadaniach obronnych NATO, w tym konsultacjach wynikających z artykułu 4. i 5. traktatu waszyngtońskiego. Jego elementy odnosiły się także do niektórych zagrożeń dla bezpieczeństwa zidentyfikowanych w Koncepcji Strategicznej NATO (m.in. terroryzm, cyberterroryzm).

CMX 2011 jest 17. ćwiczeniem z tej serii od 1992 r. Jednocześnie jest to 11. ćwiczenie, w którym uczestniczy Polska[12].

Po raz pierwszy od przystąpienia Polski do NATO, doroczne ćwiczenie zarządzenia kryzysowego NATO-CMX zawierało w swoim scenariuszu hipotetyczną sytuację wymuszającą podjęcie przez NATO konsultacji na podstawie art. 5 traktatu waszyngtońskiego. Dla Polski, jako kraju brzegowego Sojuszu, ma to szczególne znaczenie, stanowiąc widoczny czynnik realizacji dążeń do umacniania zdolności obronnych NATO oraz utrzymywania jego wiarygodności i spoistości. Ćwiczenie procedur podejmowania decyzji, opierając się na art. 5, odpowiada polskiemu dążeniu do wzmacniania mechanizmów kolektywnej obrony. Jest także realizacją wytycznych zawartych w Koncepcji Strategicznej NATO przyjętej na szczycie Sojuszu w Lizbonie w 2010 r., które wskazywały na potrzebę uwiarygodniania NATO poprzez prowadzenie ćwiczeń opartych na scenariuszach kolektywnej obrony.

Zaangażowanie w ramach ćwiczenia kluczowych organów administracji rządowej pozwoliło jednocześnie przećwiczyć sprawność podejmowania decyzji

na szczeblu krajowym oraz gotowość poszczególnych instytucji do zintegrowanego działania.

Szczególnie ważny jest proces gromadzenia i wykorzystywania doświadczeń z ćwiczenia. Pozwala on wskazać elementy i mechanizmy funkcjonowania Sojuszu, które zadziałały sprawnie, jak również te, które wymagają przeglądu i korekty. Podobnie krajowe wnioski z ćwiczenia powinny pomóc optymalizować procedury zarządzania kryzysowego i podnosić sprawność poszczególnych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa w wypadku realnych zagrożeń.

Oficjalna rezygnacja z użycia przemocy przez organizację ETA

Uczestnicy międzynarodowej konferencji pokojowej w baskijskim mieście San Sebastian w Hiszpanii, która odbyła się 17 października 2011 r., wezwali grupę baskijskich separatystów ETA (bask. Euskadi Ta Askatasuna — Kraj Basków i Wolność) do całkowitego zaprzestania przemocy i podjęcia dialogu z rządami Hiszpanii i Francji. 20 października ETA poinformowała o definitywnym zakończeniu walk zbrojnych o niepodległość regionu. W komunikacie organizacja ostatecznie zobowiązała się do zakończenia konfliktu zbrojnego. Zaapelowała do rządów Hiszpanii i Francji, aby zapoczątkowały proces bezpośredniego dialogu mającego na celu przezwyciężenie skutków konfliktu[13].

Po entuzjastycznym przyjęciu przez społeczność międzynarodową wiadomości o zakończeniu działalności terrorystycznej przez ETA nadchodzi czas realnej oceny tego postanowienia. W trakcie 40-letniej działalności ugrupowanie wielokrotnie już podejmowało decyzje o zawieszeniu broni. W latach 2004-2006 prowadzone były negocjacje między rządem hiszpańskim a ETA, jednak zamach (30 grudnia 2006 r.) na lotnisku Barajas w Madrycie przerwał rokowania oraz deklarowane permanentne zawieszenie broni.

Kolejne „trwałe" zawieszenie broni organizacja ogłosiła w styczniu 2011 r. Ostatnie oświadczenie nie nie stanowi zatem gwarancji całkowitej rezygnacji z użycia metod terrorystycznych, gdyż organizacja nie zamierza likwidować swoich zasobów zbrojnych i nie planuje rozwiązania struktur wojskowych. Ponadto, jak wynika z informacji medialnych, ETA nie będzie przepraszać za dokonywane zamachy, a wręcz zwróci się do rządu hiszpańskiego o uznanie państwa za winne ofiar zamachów ETA[14]. Władze Hiszpanii są zadowolone z decyzji o zakończeniu działań zbrojnych, ale nie zamierzają negocjować i zawierać porozumień.

Ogłoszenie decyzji o zaprzestaniu walki w kontekście zbliżających się wyborów parlamentarnych oznacza, że ETA, odchodząc od walki zbrojnej, będzie nadal podejmować próby osiągnięcia swoich celów i utworzenia niezależnego państwa, jako organizacja polityczna wewnątrz lewicy baskijskiej[15] (w ramach koalicji „Amaiur"). Innymi istotnymi czynnikami wpływającym na zaistniałą sytuację są zdecydowany spadek poparcia społecznego dla metod działania ETA, brak efektów powadzonej od kilkudziesięciu lat walki oraz osłabienie jej struktur poprzez działania służb i policji.

Rozpatrując najmniej optymistyczny scenariusz przyszłości ETA, zauważyć należy, że radykalni członkowie organizacji mogą nie zastosować się do decyzji o porzuceniu przemocy. Skutkowałoby to wówczas rozłamami i możliwymi nowymi taktykami terrorystycznymi.

Przypisy:

[1] www.bbn.gov.pl, 25 października 2011 r.

[2] T. Bielecki, *Sukces szczytu strefy euro. Banki stracą sto miliardów euro na Grecji*, gazeta.pl, 27 października 2011 r.; www.bbc.co.uk, 27 października 2011 r.; euobserver.com, 27 października 2011 r.

[3] IAR, 27 października 2011 r.

[4] PAP, 23 października 2011 r.

[5] www.bbc.co.uk, 23 października 2011 r.

[6] IAR, 24 październik 2011 r.

[7] www.msz.gov.pl, 24 października 2011 r.; wyborcza.pl, 27 października 2011 r.

8 www.bc.co.uk, 24 października 2011 r.

[9] AP, 24 października 2011 r.

[10] defensenews.com, 21 października 2011 r.

[11] PAP, 23 października 2011 r.

[12] rcb.gov.pl

[13] PAP, 20 października 2011 r.; nytimes.com, 20 października 2011 r.

[14] PAP, 24 października 2011 r.

[15] Batasuna – uważana za polityczne skrzydło ETA, pomimo wyrzeczenia się walki zbrojnej nadal pozostaje nielegalna a jej czołowi politycy (jak np. Arnaldo Otegi) przebywa w więzieniu.